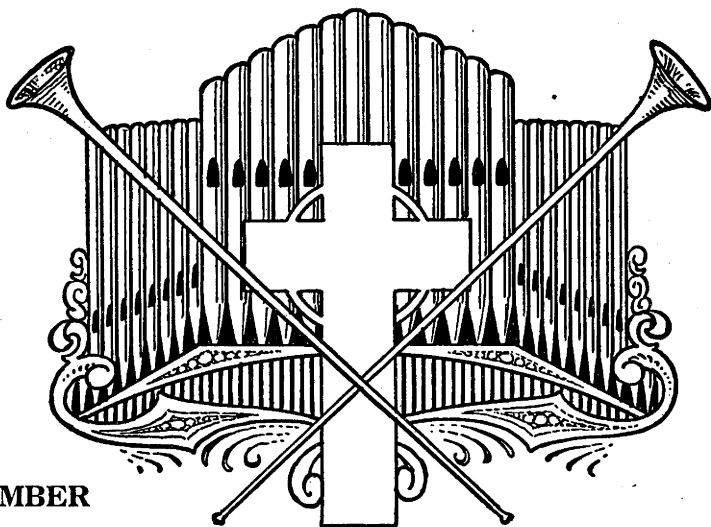

TIDSKRIFT FÖR KYRKOMUSIK OCH SVENSKT GUDSTJÄNSTLIV

NOVEMBER

1928

TREDJE ÅRGÅNGEN.

UNDER MEDVERKAN AV

PROFESSOR *OTTO OLSSON*, STOCKHOLM, MUSIKDIREKTÖR *SVANTE SJÖBERG*, KARLSKRONA
SAMT KOMMINISTERN, TEOL. LIC. *KNUT PETERS*, HÅSTHOLMEN

UTGIVEN AV KOMMINISTER *ARTHUR ADELL*, STJÄRNORP

REDAKTIONENS ADR.: *STJÄRNORP*, RT. 4 A. EXPEDITIONENS ADR.: *GLEERUPS FÖRLAG, LUND*

Innehåll:

Lektorn, teol. d:r *Emil Liedgren*, Västerås: Psalmundervisning. — Lektorn, fil. d:r *A. E. Friedlander*, Råsunda: Franska evangeliska sånger i svensk översättning, III. — Domkyrkoorganist *H. Weman*, Upsala: »Utgångsstycket», II. — Musikdirektör *David Åhlén*, Stockholm: Den sextonde tyska Bachfesten. — Recensioner. — Meddelanden.

LUND, C. W. K. GLEERUPS FÖRLAG

Pren.-pris 4: 50.

Innehållsförteckning.

Uppsatser.

	Sid.
A. Adell: Kyrkosångsmötets eftermäle i utlandspresen	43, 58
— » — Matteuspassionen i Leipzigs Thomaskyrka	67
— » — Kyrkomusikaliskt från Köpenhamn	98
A. Adell, K. Peters: De-tempore-principen i högmässan	82
F. M. Allard: Har Luther komponerat flerstämmig sång?	49
— » — Michael Praetorius Creutzburgensis	86
— » — Johann Walther	129
— » — Den polyfona tonsatsen i Kyrkans gudstjänst	177
G. Aulén: Prästernas och kyrkomusikernas liturgiska och kyrkomusikaliska utbildning	17
B. Cnattingius: Medeltida textil konst	181
S. Dahlquist: Instruktionskursen i kyrklig konst och kyrkovård i Örebro den 25—28 juli 1928	137
J. A. Eklund: Till högmässa	1
E. Fant: Västra Tollstads kyrkas restaurering	52
R. Forssman: Körtledarkursen i Motala	127
A. E. Friedlander: Den evangeliska diktningen inom den reformerta och lutherska kyrkan i Frankrike	101, 113, 133
— » — Franska evangeliska sånger i svensk översättning	135, 147, 164
D. Glimborg: Introitus- och gradualcyklarna	41
F. Hjort: Högre och lägre organistexamen	55
W. Huus-Hansen: Musikken i gudstjenesten	182
Kyrkomusiker: Något om psalmvalet vid högmässan	142
E. Liedgren: Psalmundervisning	161
G. Lizell: U. L. Ullman och det svenska gudstjänstlivet	8
C. A. Moberg: Kyrkomusikaliska begreppsbestämningar	27
— » — Kyrkomusikalisk forskning och praxis	70
P. Nilsson: Lovoffer	1
K. Peters: Ett svenskt hymnologiskt standardverk	33
— » — Credo (till musikbilagan)	42
— » — Den svenska reformationstidens gudstjänstliv	65
— » — De liturgiska färgerna	118
G. Rosendal: Om predikans förnyelse och tillika några ord om nutida predikolitteratur	38, 107, 150
A. Runbäck: Gamla orglar och nya	36
— » — Orgelns användning vid gudstjänsten	91
— » — Något om disponering av mindre orglar	123
J. Smend: Evangelisk tysk kyrkomusik i nutiden	10
H. Weman: J. S. Bachs Juloratorium	15
— » — Musikaliska Akademiens organistkurs och körtledarekursen i Upsala	139
— » — Utgångstycket	145, 166
D. Ahlén: Prästernas och kyrkomusikernas liturgiska och kyrkomusikaliska utbildning	21
— » — Den sextonde tyska Bachfesten	169
— » — Palestrinakören	184

Redogörelser och större meddelanden.

	Sid.		Sid.
Tvenne allmänna kyrkoböner	81	Stockholms Kyrkomusikerförening	64
Apostolikum och dess ingress	155	Maria kyrkokörs jubileum	78
6:e allm. kyrkosångsmötet i utlandspresen	43, 58	Vimmerby kyrkokör	191
Kyrkosångens Vänner	16, 30, 61, 191	I kyrkomusikfrågan: genmäle och svar (J. Nyvall, C. A. Moberg, A. Adell)	156, 188
Sveriges allmänna Organist- och Kantorsförening	31, 143, 191	1697 års koraltalmbok	191
Sveriges Kyrkosångsförbund	16, 31, 79, 191	Koralnämnden	143

	Sid.		Sid.
<i>Nytt svenskt preludieverk</i>	128	Palestrinakören	100, 144, 184
<i>Samlingsverk: Praetorius</i>	32	<i>Norge: Organistfor. 7:e landsmöte</i> ..	13
Scheidt	191	Liturgisk nämnd	77
<i>Körledarekurser: i Motala</i> .. 64, 79,	127	<i>Finland: Kyrkosångssträvanden</i>	29
i Upsala	139	Kyrkosångsfest i Helsingfors ...	78
i Ljungskile	187	Utställning av kyrklig konst ...	144
<i>Kurs i talteknik i Karlstad</i>	186	Kyrklig sångfest i Gamla Wasa ..	144
<i>Instruktionskurs i kyrklig konst och</i>		Kyrkomusikdagar i Helsingfors ..	160
kyrkvård i Örebro	137	Svenska kantor-organistföreningen	190
<i>Utställningar: av kyrkokonst i Örebro</i>	78	Svenska kyrkosångsutskottet ...	190
av kyrklig textil konst i Stockholm	185	<i>Tyskland: Tysklands evangeliska kyr-</i>	
<i>Striden om Viklaumadonnan</i>	189	kosångsförbund	32, 112
<i>Nya orglar</i>	112, 143, 160	Kyrkomusik i Leipzig	67
<i>Prenumerationsanmälan</i>	192	16:e Bachfesten i Kassel	112, 169
<i>Danmark: Ny preludiesamling</i>	78	<i>England: Handboksfrågan</i>	140
Kyrkomusik i Köpenhamn	98		

Recensioner.

	Sid.		Sid.
<i>S. Appelquist: Vår sång (Adell)</i>	76	<i>G. Jeanson och J. Rabe: Musiken ge-</i>	
<i>G. Aulén: Liturgiska förnyelsesträvanden</i>		nom tiderna (Rosendal)	76
och evangelisk kristendom		<i>Kyrklig sång (Adell)</i>	174
(Peters)	46	<i>Körkompositioner för blandad kör</i>	
<i>E. Berglund: Om predikan (Rosendal)</i>	153	(Adell)	174
<i>A. Branting och A. Lindblom: Medeltida</i>		<i>E. Leufvén: Upplysningstidens predikan</i>	
vävnader och broderier i Sverige		(Rosendal)	108
(Cnatingius)	181	<i>E. Liedgren: Svensk psalm och andlig</i>	
<i>Y. Brillioth: Studier i nutida anglikansk</i>		visa (Peters)	33
förkunnelse (Rosendal) ..	153	<i>G. Lindberg: Johannes Rudbeckius</i>	
<i>S. Dahlquist: Vanlig skrud och prydnad</i>		som predikant (Rosendal)	40
(Peters)	118	<i>Melodier till Svenska Mässan (Peters)</i>	77
<i>K. Englund: Bachstudiet (T. A—d)</i> ..	188	<i>A. Mendelssohn och O. Richter: Choral-</i>	
<i>J. Foss: Organist- og Kantor-Embederne</i>		kalkantaten till Liedern Paul Ger-	
i København (Adell)	48	hardts (Adell)	176
<i>N. Fransén: Liturgia suecana, II. Årke-</i>		<i>A. Mendelssohn och O. Richter: Chor-</i>	
biskop Laurentius Petri d. ä:s gudstjänst-		gesänge alter protestantischer	
ordning (Peters)	65	Meister (Adell)	175
<i>B. R. Hall: Biskop Johannes Rudbeckius</i>		<i>D. Olson: Körsånger för kyrkoårets</i>	
Predikningar (Rosendal) 40		högtider (Adell)	174
<i>O. Hippel: Studier till predikans historia</i>		<i>R. Otto, G. Mensching, R. Wallau: Li-</i>	
under nyromantiken (Rosendal)		turgische Blätter (Adell)	76
.....	109	<i>B. Ozenstierna: Rösterna av en som ropar</i>	
» — Det kristologiska problemet		i öknen (Rosendal)	153
under nyromantiken (Rosendal)		<i>G. O. Rosenqvist: Kyrkans förkunnelse</i>	
.....	109	och nutidsläget (Rosendal)	153
» — Om den kyrkligt religiösa brytningen		<i>D. Rudin: Något om de rytmiska koralerna</i>	
under 1800-talets andra hälften		(Allard)	187
(Rosendal)	109	<i>R. Will: Le Culte. Etude d'Histoire</i>	
<i>K. Hult: Johannes Rudbeckius (Rosendal)</i>		(Rosendal)	159
.....	40	» — Le Culte mystique (Rosendal)	159

In Memoriam.

	Sid.
Kantor <i>Amandus Svensson, Ö. Eneby</i>	16

Musikbilaga.

	Häfte.		Häfte.
<i>H. Albert: Jag är, o Herre, i din makt</i>	9	<i>K. Peters: Credo (Nicenum), bearbet-</i>	
<i>J. Morén: Motett på Botdagen</i>	3	ning efter 1697 års Koralbok ..	3

Centraltryckeriet

NOTSTICKERI

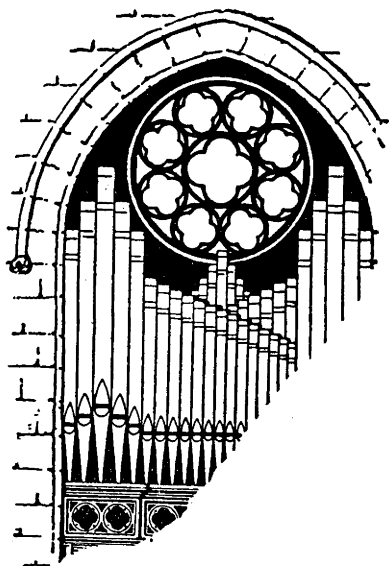
och tryckeri för

MUSIKALIER

alla slag.

Stockholm

Vasagatan 16 & 18 - Vid Centralstation och Spårvägens huvudlinjer

Tonskönhet

och ett gediget omsorgsfullt utförande giva våra

— KYRKOORGLAR —

en rangplats inom modern orgelbyggnadskonst.

**A. MÅRTENSSONS ORGELFABRIK
LUND.**

Psalmundervisning.

Några förslag och anvisningar.

Såväl i den 1919 utfärdade Undervisningsplan för rikets folkskolor som i de innevarande år fastställda undervisningsplaner för rikets allmänna läroverk föreskrives *psalmläsning* och inlärande av *psalmverser* såsom ett moment i kristendomsundervisningen. Det är ju ingenting nytt, men både den nutida motviljan för kateketiskt lärostoff och det alltmer framträdande kravet på »illustration» och »källstudium» vid historisk undervisning måste göra psalmboken till en kanske mer än förr behövlig hjälpbok för kristendomskunskapen.

Det är en av reformationens älsklings tankar, att psalmen skall tjäna kyrkligt-pedagogiska syften, och ortodoxi och upplysning ha bägge drivit »katekismi lära», den förra i den kärnfulla, den senare ofta i den känslolösa *minnesversens* form. Romantiken förstod, att barnet liksom allmogen behövde näring för fantasien, och därför ha också de romantiska psalmdiktarna givit oss psalmer med åskådlig och bildrik framställningsform. Sådana konkreta och målade psalmverser, som Franzén och Hedborn, stundom ock Wallin skrivit, ägna sig väl för barnsinnets och bruka ju ock jämförelsevis lätt stanna i minnet. Genom upptagande av en del barnsånger bland »Nya Psalmer» 1921 har tillgången på lättlärdade verser för barnens kristendomstimmar ökat. Det har kanske rentav uppstått en benägenhet att vid undervisningen föredraga det nya, religiöst tunnare godset framför det gedignare, gamla. Att t. ex. låta N. ps. 514—515 uttränga våra goda beprövade julpsalmer 55, 56, 60, 62, 63, vore dock ett tecken på otillbörlig eftergift för

psalmpedagogens framfart och ett främjande av den sämre smakriktningen i tiden. Högst av de tre *nya* julsångerna står 515, om man ser till textens beskaffenhet. Men ur lättfattlighetens synpunkt kan exempelvis »Det är en ros utsprungen» inte anses överträffa »Si, natten flyr» eller »Av himmels höjd oss kommet är». (Särskilt är ju 514: 2 ett vidunderligt prov på dålig bildlogik.)

Även om inte utanläsning av psalmer anses bära förekomma annat än i mycket begränsad utsträckning, finns det ju möjlighet att söka göra lärjungarna förtrogna med sådana psalmer, som tydligt och direkt sammanhånga med eller hännyfta på genomgångna bibliska berättelser. Det kan också ge goda stödjepunkter för »lärdomar». Så kan i samband med syndafallsberättelsen läsas 44: 1—3, med patriarkberättelserna 35 och 36, med Josefshistorien 230: 1, 2, 5 och 239; vid behandlingen av Moses och Josuas historia kan hänvisas till 1: 5, 143: 1, 210: 9—11 och 407: 6, varvid kan framhållas den symboliska roll en hel del personer och händelser ur Gamla Testamentet fått i kristendomens språkbruk och gudstjänstliv. De stora profetgestalterna ha beklagligtvis föga uppmärksammats i psalmdiktningen — det har sin förklaring i äldre tiders ensidiga intresse för de messianska förutsägelseerna. Men som redan nämnts framskyntar ju Moses skepnad i Ingångspsalmen; Jesajas kallelsevision tecknas i »Esaias såg den Allraheligaste» (Sv. ps. 9) med livfull åskådlighet och högtidlighet, Mikas röst talar i 141: 9, 10 (Mik. 6: 6—8), men den rikaste stämningen av profetisk inspiration talar nog ur Franzéns adventpsalm

53 och Gerhardts botpsalm 389. (Omnämmande av profeterna och profetämbetet sker även i 51: 1, 57: 1 och 59: 3.) Då valda stycken ur Psaltaren läsas, bör man ej försumma att låta lärjungarna stifta bekantskap med de utomordentligt sköna omdiktningar, Wallin lämnat av t. ex. Psalt. 19 i sv. ps. 140, Psalt. 90 i sv. ps. 7, Psalt. 139 i sv. ps. 11 (och 12), detta desto hellre som dessa psalmer nära nog aldrig användas i gudstjänsten. — Vid genomgången av de nytestamentliga berättelserna ligger valet av lämpliga psalmer så nära till hands, att jag här kan avstå från detaljerade anvisningar. Dock må särskilt anbefallas Geijers och Franzéns psalmer om Jesu liv 72 och 127 och för Stefanus-berättelsen Franzéns 122 — en verkligt gripande martyrsång. Bland passionspsalmerna kan inte nog kraftigt erinras om den innerliga versen om Johannes 85: 5, som tecknar ett oförgätligt ynglingaideal.

För sammanfattning av kateketiskt stoff bjuder även psalmboken god hjälp, t. ex. till budorden 206, till första trosartikeln 250, 5: 2, 28, 31, 33, till andra artikeln 146, 46, 49: 4, 5, 89, 106, 118, 119, till tredje artikeln 136: 6—8, 138, 131, varjämte uppenbarelsen får sin goda belysning i 141. Ypperliga anvisningar på didaktiskt lämpliga psalmer förekomma i Kungl. Katekesnämndens och ärkebiskop Söderbloms kateketiska arbeten.

Vid genomgången av kyrkoåret och den allmänna gudstjänsten ges också många tillfällen att söka främja lärjungarnas psalmkännedom, bl. a. så att de få en viss överblick över psalmbokens uppställning och disposition.

*

*

*

När psalmboken skall begagnas som hjälpmedel för belysning av »kristendomens och den kristna kyrkans historia» (uttrycket inom citationstecken är den nya undervisningsplanens av i år), torde man göra väl i att ej blott söka efter psalmer, som höra till just den epok man håller på med att framställa, utan även taga vara på de tillfällen, som erbjuda sig, att visa upp, hur gamla kristna tankar, bruk och uttrycksätt leva kvar, ofta med starkt liv, även i våra dagars gudstjänst. Så kan det förtjäna framhållas, att den förhärskande stämning av hemlighetsfull förbindelse med Herren Kristus (*Kyrios Kristus*), som utmärkte urkristendomen och särskilt dess nattvardsfirning, ännu alltjämt möter oss i några flitigt brukade psalmer, t. ex. 52: 1—5 (jfr Uppenb. 3: 20, 22: 20), 118: 3, 204, 328 och 330 (jfr 1 Kor. 16: 22 — den urkristna bönen *Marana ta*) och isynnerhet i 150, vartill även den gamla Sanctushymnen i vår nattvardsritual har betydelsefulla motsvarigheter (»med salighet från höjden», »kommer... i Herrens namn»). Det innersta i kristendomen har alltid och överallt varit detsamma — det är en nyttig och uppbygglig lärdom. Likaså kan erinras om att aposteln Paulus' teckning av barnaskapets förmåner i Rom. 8 återfinnes i 135: 5 och 213: 2, 3 — för att blott ta ett par mycket kända psalmverser som prov. Urkristendomens kampställning gentemot världens frestelser möter oss ännu i 210 och 211.

Med direkt från Gamla kyrkans tid härstammande hymner få vi göra bekantskap i 58 och 492, Ambrosius' och Prudentius' hymner, som även belysa fornkristna älsklingstankar: jungfrufödelsen och den lekamliga uppståndelsen. *Te Deum* i sin nya (gamla) gestalt 505 skänker också ett mäktigt intryck av »den allmän-

neliga kyrkans» begynnelse och »de heligas gemenskap», men 263: 1, 2, som går tillbaka på Luthers omdiktning av samma lovsång, är kanske för ungdom tillgängligare. Vill man ge ett fylligare och historiskt trognare intryck av gammalkristen poesi finnas ju goda hjälpmedel i Johan Bergmans skönhetsstrålande »Fornkristna hymner» och A. E. Friedlanders översättningar i »Den kyrkliga diktningen» I.

Någon gång händer det, att en psalm ger ett mycket träffande uttryck åt en viss bestämd människotyps religiösa erfarenhet. Efter genomgång av Augustinus' biografi kan man med fördel läsa Johann Schefflers psalm 220 som en god sammanfattning. Det brinnande hjärtat hos »tårarnas son» talar genom denna psalm — det är väl också rentav ett återljud ur *Confessiones* i v. 2 och 5, liksom hans liv före omvändelsen tecknas i v. 3. (Jämför v. 2 och aftonbönen på tisdagen i första veckan i vår psalmboks bönbok!).

För den tidiga medeltidens kristendom anses 106 vara karakteristisk, Venantius Fortunatus' marschvisa på trokaisk tetrameter för Kristi stridsmän — om hjältekonungens död och seger. (Jämförelse erbjuder sig med Luthers förklaring till andra trosartikeln). Vill man se en tolkning, som närmare följer originalet, finns det flere sådana, bl. a. av J. Bergman »Ur medeltidens poesi» (1899) och av J. A. Eklund, »Psalm och sång» (1910). Vill man ha en god inledning till en framställning av Anselms försoningslära eller »Den medeltida religiositeten», kan man knappt önska sig en bättre än den i Eklunds nyssnämnda samling upptagna irländska bothymnen: »Jag är ej värd mot himlens stjärnehär» (*Ad cæli clara*), men vår svenska psalmboks tolkning av *Me-*

dia vita: »Vi på jorden leva här» (26) ger också ett djupt intryck av syndkänslans övermäktiga allvar. Längre fram målas förskräckelsen inför domen av Thomas a Celano i *Dies iræ*, sv. ps. 664, men där visas också, att medeltidskyrkan bevarat det rena evangeliet, så att Luther kunde återfinna det och ge det den plats och tonvikt, det borde ha (v. 8—13). Den bernhardinska mystiken möter oss med bleknad glöd i 157, men varken denna hymn eller de berömda kvädena till Jesu huvud och lemmar anses numera vara författade av Bernhard av Clairvaux. Under sv. ps. 520 borde stå: Arnulf av Löwen (belgisk abbot, d. 1250). Hans hymn till Jesu fötter (*Ad pedes*) har Eklund förträffligt försvenskat i »Psalm och Sång». Bevislig historisk anknytning till medeltida passionsmystik ha psalmer som 77 och 226 (Anselm och Tauler). Bernhards brudmystik lever kvar i 98 och 487, ehuru ingendera har något direkt samband med *Doctor mellifluus*. Lidandesmystiken framträder i sin mest karakteristiska form i Jacopone da Todi's *Stabat mater dolorosa*, översatt av J. Bergman. Ur medeltidens poesi. (Andra nyare tolkningar avse att göra hymnen kyrkligt användbar och äro därför missvisande ur historisk synpunkt). Kärleken till plågor och lidanden och tron på lidandets förtjänstfullhet i och för sig ser man i denna dikt utveckla hela sin medeltida katolska styrka.

Det centrala i den katolska kyrkans fromhet är ju *mässandakten* kring den i sakramentet lekamligen närvarande Kristus, en egenartad materialiserad form för urkristendomens tro på och erfarenhet av den förhäriligade Frälsarens verkliga närvaro i nattvarden. Vill man, såsom undertecknad på senare år funnit lämpligt, försöka ge sina lär-

jungar en aning om mässandaktens innerlighet, kan man uppläsa för dem den rätt goda tolkning av Thomas ab Aquino's *Adoro te devote*, som förekommer i den svensk-katolska bönboken »Oremus» (Stockholm 1909): »Dig, dolda gudom, tillber jag i ödmjukhet . . .»

O Jesu, som förtäckt jag nu får skåda här,
när fylls mitt hjärtas längtan? — När, o
Herre, när
skall jag med salig fröjd uti din Faders
hus
få skåda dig med fröjd uti förklarad ljus?

En annan, i vår psalmbok befintlig medeltida nattvardpsalm är 265. Även Johan Hus' hymn (152) bör observeras.

För reformationstidens, ortodoxiens och pietismens psalmdiktning och dess behandling i undervisningen tillåter jag mig hänvisa till J. A.

Eklund, »Vår kyrkopsalm», E. N. Söderberg, »Den kristna psalmen», min lilla skrift »Den svenska psalmboken» (4 uppl., 1922) samt ett snart utkommande texthäfte »Svensk psalmdiktning i urval» med ordförklaringar och anmärkningar av under-tecknad (Gleerups förlag). Där meddelas även anvisningar för genomgång av några typiska nya psalmer i 1819 års psalmbok, varför jag anser mig kunna avstå från vidare ordande om vår psalmbok som kyrkohistoriskt illustrationsmaterial.

Det bör endast till sist erinras om den nytta, vi kunna ha av våra olika kyrkliga och frikyrkliga sångsamlingar som hjälpmedel i kyrkohistorisk undervisning. Så är t. ex. den nya upplagan av »Kyrklig Sång» ganska rik på diktprov ur olika religiösa samfunds och riktningarnas förråd av gudstjänstsånger. Författareförteckningen i bokens slut upplyser om sångförfattarnas andliga hemort.

Emil Liedgren.

Franska evangeliska sånger i svensk översättning.

III.

Frédéric Chavannes.

Tu m'as aimé, Seigneur.

1.

Du, Herre, har mig älskat, förrän världen
Som är ditt verk, av ljuset upplyst var,
Och förrän dagens stjärna, som är härden
För livet i naturen, börjat färden,
Min Gud, du städs mig älskat har (bis).

Min Gud, du älskat mig, då för din ära
På korset Jesus Kristus offrad var;
Då för att evig frälsning mig beskära
Din ende son min skuld har velat bära,
Min Gud, du städs mig älskat har (bis).

Min Gud, du älskat mig, när Anden tände
Sin eld hos mig, då kallt mitt hjärta var,

Och blicken upp mot nya himlar vände;
Jag frid och helighet i hjärtat kände.
Min Gud, du städs mig älskat har (bis).

Du städse här skall älska mig! Ej driver
Mig kött och värld att övergiva dig.
Är ondskan stor, dock större nåden bliver;
På all din kärlek svar mitt hjärta giver,
Du, som skall alltid älska mig (bis).

2.

O Fils de Dieu, mon Sauveur.

O Du Guds son, min frälsare så kär,
Vars röst mig städs till salighet vill kalla,
Styr du mitt liv, låt mig från dig ej falla,
Mitt hjärta styrk! jag nådeshungrig är.

O Jesu Krist, min frälsare så kär,
Du banat har för dem vår jord tillhöra,
Den smala stig, som kan till Fadren föra,
Din Helge Andes kraft ock mig beskär!

O Du Guds son, min frälsare så kär,
Omskapa du min håg och böj min vilja,
Låt intet från din kärlek här mig skilja,
Och först och sist för dig jag lever här!

Eugène Bersier.

Lève-toi, vaillant armée.

Upp, att kämpa Herrens strider,
Tappra skara, redo var;
Seger giver alla tider
Blott din Gud, som makten har.
Kämpar i den helga striden,
Rusten er kring jorden all,
Efterlängtd är den tiden,
Då Guds rike segra skall.

Gån att världen uppenbara,
Huru stor Guds kärlek är,
Där I sen det mörker vara,
Låten dagen randas där.
Folk, som efter frälsning spörja,
Sägen: »Kristus kommit har»,
Dem, som över synden sörja:
»All er skuld för er han bar.»

Tagen med till fjärran länder
Korset med dess rika tröst,
Överallt, dit Gud er sänder
Höjen modigt eder röst,
Att Guds kyrka sig utbreder
Och upptager i sin famn
Mången, vilken sedan beder,
Kristus, i ditt dyra namn.

Sälle de, som för Guds ära
Kämpa, lida tåligt här!
Härlig lön skall Gud beskära
Dem, när dagen inne är,
Då de, som för Herren strida,
Av hans nåd i evighet
Enligt löfte kunna bida
Del uti hans härlighet.

R. Saillens.

Jusqu' à la mort.

Intill vår död vi skola trogna bliva
 Och städse som vår konung hylla dig.
 Du, Jesus, kallat oss att oss begiva
 Till kamp och död med dig uppå din stig.

Kör: »Intill vår död» som stridsrop skall man höra
 Ifrån ett folk, som friköpts med ditt blod,
 Och till vår död som vårt banér vi föra
 Ditt kors, du, som från döden här uppstod.

Det är en fröjd att för dig, Jesus, strida
 Och ljuv är varje väg, du med oss tar.
 Guds lamm, vem skulle icke vilja lida
 Med dig, som döden för oss lidit har?

Kör: Intill vår död etc.

Intill vår död vi för din makt oss böja,
 Vi vilja leva, dö, som du oss bjöd,
 Och med Guds vilja städs oss låta nöja,
 Som du har tåligt lidit korsets död.

Kör: Intill vår död etc.

Dock, frälsare, vi alla äro svaga,
 Du vet, att på vår väg vi stappla här,
 Om du ej, som du lovat, vill oss taga
 Vid handen och oss städse vara när.

Kör: Intill vår död etc.

Må oss din Ande leda och uppliva,
 Hans eld till våra hjärtan sprida sig,
 Så att ett folk allt mer och mer vi bliva,
 Som segrar över döden än med dig!

Kör: Intill vår död etc.

A. E. Friedlander.

»Utgångsstycket».

II.

Återknyttande till föregående artikels mera allmänna krav och fordringar på postludiet, skall jag i det efterföljande söka angiva riktlinjerna, efter vilka ett lämpligt urval ur den tillgängliga orgellitteraturen bör kunna ske.

Såsom den stora, utomordentliga tillgång till äkta kyrkomusik, som i första hand står en till buds, är då främst att nämna koralförspel i olika former från äldre och nyare tid. Alla försök i denna stilart få sin fulländning i ett enda namn, J. S. Bach.

Föregångarna förbereda formerna, som av Bach vidare utbildas och fördjupas, efterföljarna återgripa alltjämt till denne mästare, som i sina koralbearbetningar efterlämnat en musikskatt av sällsynt skönhet. Och likväl är det ganska sällan, som denna kyrkomusik får komma fram. Orsaken måste sökas i bristande förståelse från såväl organistens som församlingens sida, sammanhängande med de i föreg. artikel framförda synpunkterna (såvida icke organisten hängt upp sig på ordet koralförspel! Såsom förspel torde f. ö. de Bachska koralförspelen sällan böra användas för gudstjänstbruk, då de med hänsyn till såväl formfulländning som längd säkerligen skulle bryta gudstjänstens enhetliga fortskridande). När likväl orgelkoraler, koralbearbetningar och koralförspel från äldre och nyare tid ställas i centrum av detta försök till en omgång postludier, är det i den förhoppningen, att de så småningom skola bereda vägen för ett rätt mottagande av det ädlaste och bästa inom kyrkomusiken. Med koralbearbetningen som grundval och med tillsats av äldre och nyare »absolut» musik, torde nedanstående förteckning kunna tjäna som utgångspunkt för ett lämpligt urval. Förutskickas bör, att denna »omgång» i första hand adresserar sig till de många organister, som i tekniskt avseende äro hänvisade till enklare uppgifter.

Koralmusik:

Koralförspel av gamla mästare (Straube); Peters, kr. 4: —.

J. S. Bach: Band V—VII; Peters, å 3: —.

J. Brahms: Koralförspel, Band II. Simrock, å 2: —.

S. Karg-Elert: Korallimprovisationer (ur vilka enklare kunna fram-

hållas n:r 2, 5, 9, 10, 15, 16, 22, 25, 30, 36, 37); Carl Simon, å 1—1: 50.

Otto Olsson: Gregorianska melodier; Lundquist, å 2: 50.

N. O. Raasted: Orgelkoraler, I o. II; Hansen, å 2: 50.

Orgelmusik.

Alte Meister des Orgelspiels (Straube); Peters, kr. 4: —.

J. S. Bach: Band I—IV, VIII—IX; Peters, å 3: —.

Merkel-Album; Peters, 2: —.

Trenkner: Orgelklänge I o. II (en samling orgelstycken av tonsättare från nyare och nyaste tid); Leuckart, å 5: —.

E. Sjögren: Legender, I o. II; Hansen, å 2: —.

Som komplement för den som till äventyrs skulle finna ovanstående alltför solid hänvisas till väl valda stycken ur:

O. Malling: Kyrkoårets festdagar, I o. II; Hansen, å 2: 50.

A. Guilmant: Den praktiske organisten (12 häften!); Schott, å 3: —.

Det naturliga urvalet torde bäst göras så, att organisten inrättar sin omgång efter samma princip som missalets indelning av kyrkoåret. Genom upplägget av fyra serier orgelmusik bringas en viss reda i och skapas större intresse för uppgiften. I serien omfattar sål. advents-, jul- och trettondagsmusik, II ser. passionsmusik, III ser. påsk- o. pingstmusik; IV ser., för trefaldighetstiden, kan lämpligen erhållas ur föregående serier.

Det skulle föra för långt att sätta upp detaljerade förslag för hela kyrkoåret. Det torde f. ö. ej bereda större svårigheter att göra ett gott urval, helst som varje söndag har sin särskilda överskrift i evangelieboken. En »julserie» skulle annars kunna tänkas få följande utseende:

I. adv. *Merkel*: Festpreludium eller *Händel*: Overture, D.

Adv.-sönd. *Bach*: Från himlens höjd (Bd. V).

Gerhardt: Gör porten hög (Orgelkl. I).

Pachelbel: Från himlens höjd (Alte Meister).

Bach: Kommst Du mein Jesu (Bd. VII).

Julotta: *Karg-Elert*: Var hälsad.

Juldagens högm.: *Merkel* eller *Malling*.

2 dag jul: *Karg-Elert*: Pastoral (Koralimpr. 2).

Sönd. efter jul: *Brahms*: Det är en ros utsprung.

Nyårsd.: *Mendelssohn*: Final, C-dur (Orgelkl.).

Trettond.: *Bach*: In dulci júbilo (Alte M.).

Sönd. efter Trettond.: *Mendelssohn*: Adagio, Ass (Orgelkl.).

Karg-Elert: Erschienen ist der herrlich Tag (nr 25).

Karg-Elert: Sollt ich meinem Gott nicht singen (nr 22).

Sjögren: Legend.

Forchhammer: Jesu, meine Freude (Orgelkl.).

På samma sätt skulle en »passionsserie» kunna erhållas sålunda:

Fastlagssönd.: *Bach*: Guds rena lamm (sista strofen) (Bd V).

Sönd. i fastan: *Brahms*: O Welt, ich muss dich lassen.

Bach: O värld, begråt din synd.

Raasted: Herre, jag har handlat illa.

Botdagen: *Bach*: Till dig jag ropar.

Palmsönd.: *Bach*: Fantasi, c-moll (Bd. IV).

Långfred.: *Bach*: O huvud, blodigt, sårat.

Däremellan en »ljus dag», Marie beb.: *Brahms*: Schmücke dich, o liebe Seele.

Otaliga uppställningar kunna tänkas, och ovanstående är endast en variation bland de många. Även om de tekniska svårigheterna äro jämförelsevis lätt överkomliga, torde uppläggandet av en så omfattande repertoar ej kunna försiggå under ett kyrkoår. Den intresserade organisten får dock rikt utbyte för mödan. Om inte genast så skall han dock så småningom komma till insikt om värdet av en fördjudad kyrkomusik, som utan stora åthävor men med så mycket innerligare tonfall i längden blir bestående.

Förutom som avslutning på gudstjänsten kan denna musik tjäna andra ändamål. Orgelstunder anpassade med hänsyn till den kyrkliga tidpunkten äro självklara med avseende på programuppställning. Sådana andaktsstunder bliva därmed även verksamma medel i arbetet för uppskattningen av det bästa inom kyrkomusiken. (I Upsala domkyrka framföres sedan länge varje fredag en halvtimma orgelmusik, avslutad med aftonbön från altaret enl. B-formen i 1920 års Verperale). Den största svårigheten torde själva anskaffningen av notlitteraturen bereda. Säkerligen skulle dock den organist möta förståelse, som inför sitt kyrkoråd framlade ett önskemål om anskaffande av ett kyrkan tillhörigt notförråd. Om valet ur den nyare musiken tills vidare bör överlämnas åt och bekostas av resp. organister, så bör man likväl kunna enas om att J. S. Bachs orgelverk borde vara varje kyrkas egendom enligt axiom: *mot Bibeln på altaret svarar Bach på orgeln.*

Henry Weman.

Den sextonde tyska Bachfesten.

Torsdagen den 20 september 1928 samlades i den vackra staden Kassel i Tyskland det nya tyska Bachsällskapet, som nu räknar ej mindre än inemot 2,000 medlemmar, däribland ett dussintal svenskar, för firande av den sextonde tyska Bachfesten. Från det stora landets alla hörn och kanter anlände under dagens lopp medlemmar av den efter kriget allt livaktigare föreningen. Sällskapet, som tagit till sin uppgift att genom om möjligt årligen återkommande Bachfester och genom utgivande av värdefull litteratur sprida kännedom om Johann Sebastian Bach och hans mera betydande föregångares och efterföljares verk, grundades 1899, i samma ögonblick som det gamla Bachsällskapet efter fullbordat arbete upplöstes. Detta år 1850 grundade sällskapet åter hade haft till arbetsmål att utgiva en fullständig kritisk upplaga av Bachs verk.

Av spetsarna i sällskapet märktes den från sitt besök i Sverige förlidit år här kände och högt uppskattade professorn och universitetsrektorn i Münster *Julius Smend*, som sedan en lång följd av år är sällskapets ordförande, direktören för Berlins Singakademi, prof. *Georg Schumann*, kantorn i Kreuzkirche i Dresden, ledaren av den berömda Kreuzkören, prof. *Otto Richter*, den gamle vördade kyrkomusikkämpen, prof. *Arnold Mendelssohn* från Darmstadt, universitetsmusikdirektören, prof. *Ernst Schmidt* från Erlangen m. fl.

Efter ett kort sammanträde, varvid bl. a. beslöts, att nästa års Bachfest skulle förläggas till Leipzig, då Matteuspassionen utan strykningar kommer att framföras under ledning av den nuvarande Thomaskan-

torn, prof. *Karl Straube*, höll prof. *Max Schneider* från Breslau ett föredrag över ämnet »Heinrich Schütz und wir». *Schneider* var av den meningen, att *Schütz'* verk endast borde uppföras i den miljö, för vilken de voro skapade, nämligen den protestantiska gudstjänsten. *Schütz'* musik vore gudstjänstmusik och finge därför aldrig bli självändamål. Masskörer vore att förkasta, endast solister eller kammarmusikbesättning kunde helt uppenbara den schützska musikens skönheter. Han yttrade vidare, att *Schütz'* musik, lösryckt från sitt av kompositören bestämda sammanhang med gudstjänsten, skulle verka tråkig och tröttande, samt underkastade programmet för aftenens Schützkoncert, som upptog ej mindre än fyra omfattande verk av den store Bachföregångaren, däribland hans *Musikalische Exequien* och den här i Storkyrkan uppförda *Matteuspassionen*, en dräpande kritik. Att *Schneiders* prognos i fråga om den sista punkten ej håller streck, bevistade redan den i Martinskyrkan avhållna konserten. Den till sista plats fyllda helgedomen, rymmande omkring 3,000 personer, vittnade om att publiken ej avskräckts vare sig av namnet *Schütz* eller av det så kraftigt tillskurna programmet. I fulla tre timmar sutto åhörarna andäktigt lyssnande. Introitus bildade det åttastämmiga »*Deutsche Magnificat*», ett praktfullt stycke för kör a cappella. Vidare förekom som nämnts mästarens »*Musikalische Exequien*», det första tyska requiet, till ord ur bibeln. Verket, som sönderfaller i tre delar, är komponerat till *Schütz'* »*Landesvaters*», den gudfruktige och musikalske *Heinrich Posthumus Reuss*, begravning

1636. Philipp Spitta, utgivaren av Schütz' samlade verk, har yttrat, att ingen tysk furste torde fått en härligare dödsmässa. I fråga om textvalet skall fursten själv ha haft del. Redan i livstiden lät han förfärdiga sin kista, vars lock och sidor han försåg med av honom valda bibelspråk och psalmverser. Dessa bibelspråk utgöra texten till den första delen av verket. Andra delen är komponerad till den av fursten förordnade texten för likpredikan: »Herr, wenn ich dich nur habe», och den tredje har Simeons lovsång till underlag. Slutligen framfördes Schütz' Matteuspassion, detta liksom de föregående körverken sjunges a cappella, alltså utan något som helst stöd av instrument. Evangelisten, Anton Topitz från Berlin, hade sin plats i koret, framställaren av Kristuspartiet stod högt uppe vid orgelspelbordet och de övriga solisterna voro placerade på den för den stora kören för tillfället uppförda läktaren under orgelpodiet, ett försök sålunda att helt återställa verket i dess ursprungliga gestalt. Men vilka svårigheter i intonationsavseende! Skulle det lyckas, för solisterna å ena sidan och för a cappellakören å den andra? Jo, minsann, det hela förlöpte utan den minsta detonation, utan det minsta missöde, vilket jag, uppriktigt sagt, icke hade vågat föreställa mig skulle bliva fallet. Allt hade nu varit bra, om icke evangelisten där framme vid altaret varit klädd i — frack och vit halsduk och sålunda så litet som möjligt erinrade om den »Geistlicher», han skulle företräda.

Andra dagen inleddes med ett kammarmusikprogram, upptagande uteslutande verk av J. S. Bach, samt avslutades med en kantatafton, då ej mindre än fyra av mästarens kyrkokantater kommo till utförande.

Kammarmusikkonsertens mest intressanta verk var »Das musikalische Opfer», det av Bachs instrumentala arbeten, som närmast föregick »Die Kunst der Fuge», med vilket det för övrigt företer påtaglig släktskap. Härjämte framfördes altkantaten »Widerstehe doch der Sünde», d-mollpartitan, med den berömda Ciacunnan, spelad av prof. Flesch från Berlin, samt den sjätte Brandenburgkonserten i B-dur.

Kantataftonen blev, som alltid vid Bachfesterna, en höjdpunkt. Den första av de kantater, som kommo till utförande, »Brich dem hungrigen dein Brot», talar om den givmildhet och det medlidande för de nödställda, som Gud kräver av sina barn, kantaten »Wie schön leuchtet der Morgenstern» är vad första kören beträffar en naturmålning av sällsammaste art, kantaten »Herr, gehe nicht ins Gericht» behandlar ämnet samvetet och domen och den sista kantaten »Der Himmel lacht, die Erde jubiliert», predikar över påskdagens evangelium, om uppståndelse och evigt liv. Framförandet ägde rum i den stora Stadthalle, som icke ens den, med sina över 3,000 sittplatser, kunde taga emot alla, som önskade komma in. Den värdigaste lokalen för dylika verk är och förblir dock kyrkan, för vilken de ju äro skrivna. Men det är påfallande, hur Bachs verk äro i stånd att viga snart sagt varje rum till ett heligt tempel. Så blev också här den profana konsertsalen mättad av andaktsfull stämning och livgivande ro. Åhörarna syntes djupt gripna, ett plump försök till applåder nedhyssjades energiskt och under högtidlig tystnad skildes publik och medverkande från varandra.

Tredje dagens förmiddagskonsert bjöd på två körkantater, en solokantat, orgel- och pianoverk. Thomasorganisten Günther Ramin, som

åtnjuter anseende att vara en ej överträffad mästare på sitt instrument, föredrog först den stora Pas-sacaglian i c moll och längre fram i programmet Preludium och fuga i D dur. Ramins spel präglas av största klarhet, en i minsta detalj utarbetad frasering och benhård rytmik. Med öronbedövande bifall hälsades också hans glänsande prestationer, trots att publiken under spelet icke fått beskåda varken hans händer eller hans fötter. Tvenne Bachkonserter för tre pianon, i d moll och C dur, stodo därjämte på detta program. Vid första flygeln satt prof. Georg Schumann, vilken trots sina 62 år fortfarande är en ensemblespelare av, som det i vida kretsar anses, ouppnådda mått. En Bachskribent, Joh. Schreyer, har påstått, att dessa här spelade konserter skulle vara oäkta, d. v. s. icke härstamma från J. S. Bach. Jag tillät mig framkasta spörsmålet till prof. Schumann, som emellertid bestämt bestred Schreyers hypotes. »Sie sind und verbleiben urecht», förklarade prof. Schumann. Kantaterna som framfördes voro sopranskantaten »O holder Tag, erwünschte Zeit», överlägset sjungen av Lotte Leonard, den »världsliga» kantaten »Auf Frühlings Wiederkehr» — vilken ljuvlig musik! — och den åttastämmiga »Nun ist das Heil und die Kraft».

Med h-mollmässan samma dags afton nådde Bachfesten sin höjdpunkt — om det överhuvud är möjligt att tala om en sådan. Salen var nu fylld till sista ståplats, ett bevis på vilken popularitet detta verk tillvunnit sig. Och dock finnes det väl intet verk i körlitteraturen, som liksom h-mollmässan ställer rent av övermänskliga anspråk på åhöraren i fråga om själslig koncentration och mottagningsförmåga. Undantagandes ett par efterspel förekomma icke

några som helst strykningar. Det sades mig, att intresset för mässan uppammats genom under de senaste åren allt oftare återkommande uppföranden av verket. Mer och mer strömmar folket till, för flere och flere blir Bach den outtömliga källan till vederkvickelse och uppbyggelse.

Söndagen, Bachfestens fjärde och sista dag, inleddes redan kl. 9 på morgonen med festgudstjänst i Martinskirche. Då jag en dryg halvtimme före gudstjänstens början kom vandrande på väg till kyrkan, blev jag vittne till något rätt komiskt. En jämn ström av folk med kyrkan som mål vällde gatan fram. Såväl människornas uppsyn som yttranden här och där gävo vid handen, att oro var å färde. »Vi måste komma in», hörde jag någon säga. Takten ökades mer och mer. Plötsligt började någon att springa, och detta var signalen till allmän kapploppning. Ynglingar och flickor, gubbar och gummor, alla sprungo för brinnande livet. Andrutna och svettiga nådde de stackars människorna kyrkportarna — de flesta dock för sent. Jag hörde till de lyckliga, som kommo in för att få en ståplats. Med stillheten och andakten i kyrkan var det till en början, som det kunde. De upprörda sinnena hade svårt att komma till ro. Men när omsider Günther Rammin börjar den doriska toccatan, som utgjorde förspelet till ingångspsalmen, blir det på en gång alldeles tyst i kyrkan. Bach har stillat oron. Och när man ser ut över den stora människomassan, riktigt känner man, att den firar högtid. Efter psalmsången — vad särskilt männen sjöngo! — följa ingångsord och »Bittruf», varpå Bach ånyo tar ordet. Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison förebeder han den andäktiga församlingen. Och efter li-

turgens »Ehre sei Gott in der Höhe» svarar församlingen »Sei Lob und Ehr' dem höchsten Gut», mäktigt, ja, himlastormande. Följer så ytterligare bön och evangeliet om änkans son i Nain, varpå Bachkantaten för den innevarande söndagen »Komm, du süsse Todesstunde» intonas. Hur förnimmer man inte det innerliga sammanhanget mellan det från altaret förelästa evangeliet och det av Bach från läktaren förkunnade! Prof. Smend bestiger predikstolen, och med Ebr. 2: 15 som text predikar han till innehållet innerligt och gripande, till formen mästerligt och med anknytning till den pågående festen om Människan och döden, Den heliga skrift och döden, J. S. Bach och döden och Vi själva och döden. Efter predikan följer den andra hälften av kantaten. Längre fram i liturgien är ännu en kantatsats inskjuten, kören ur kantat n:r 28 »Nun lob, mein Seel, den Herren». Som avslutning på den två timmar långa gudstjänsten spelades på orgeln den doriska fugan, och ingen lämnade kyrkan, förrän sista tonen förklingat.

Med denna gudstjänst var den stora festkörens insats i högtidligheterna avslutad. Vad hade den dessa dagar presterat? Tre stora verk av Schütz, samtliga a cappella, åtta Bachkantater och h-mollmässan. Det låter ju orimligt, men är dock nu ett fullbordat faktum. Nu kan ju en kör medverka på olika sätt. En dirigent måste ofta, på grund av omständigheter, över vilka han ej själv är herre, nödgas släppa fram körsatser i ett allt annat än färdigt skick. Här stod dock knappast något efter. Allt var så gott som fulländat. Vilket oerhört arbete måste icke ligga bakom! Man beundrar ej sällan en körprestation utan att ägna en tanke åt vilka offer som bringats för att nå det eftersträfvade

målet. Festdirigenten, den för Bachs musik hänförde *Robert Laugs*, berättade för mig, att körens repetitioner ofta pågått ända till kl. $\frac{1}{2}$ 1 på natten. Heder åt en sådan kör och vår oförställda beundran för en sådan dirigent, som är i stånd att så entusiasmera, att det omöjliga blir möjligt.

Av medverkande vokalsolister må förutom de redan nämnda framhållas alten, Bachprimadonnan Maria Philippi från Köln, som för sina förtjänster särskilt om Bachvården nyligen hedrats med professorstitel, och basen Rudolf Bockelmann, vilken i fråga om såväl röst som föredrag visade sig vara en idealisk Bachsångare.

På aftonen kom så »Die Kunst der Fuge». I över 175 år har detta Bachs största instrumentala verk varit så gott som obekant. Numera göres i vida kretsar den åsikten gällande, att Bach icke, som man tidigare trott, skrivit verket endast för att praktiskt demonstrera alla upp-tänkliga slag av fugor, utan att han drivits härtill av samma skaparanda, vilken åstadkommit sådana arbeten som t. ex. Wohl. Klavier eller Inventionerna. Verket består, som bekant, av ej mindre än 19 satser, uppbyggda på ett och samma tema i d moll. Den omständigheten, att Bach icke, på ett undantag när, lämnat några anvisningar beträffande verkets instrumentation, skulle också vara ett bevis för att det här handlade endast om ett teoretiskt arbete. Till största delen låter sig ock verket speltekniskt lätt utföras på piano eller orgel. Men utan tvevel blir den oerhört rika polyfoni, som här pulserar, för åhöraren fullt förnimbar, först då varje stämma göres verkligt levande. Denna tanke besjälade en ung tysk, Wolfgang Gräser, vilkens förtjänst det är, att »Die Kunst der Fuge» äntligen dra-

gits fram i ljuset. På ett sätt som enligt samstämmiga vittnesbörd i fråga om genialitet och pietet icke lämnar något övrigt att önska, har Gräser instrumenterat verket för stråk- och blåsinstrument, de tvåstämmiga satserna dock undantagna, vilka bäst lämpa sig för cembalo eller orgel. För ett av dessa stycken skall för övrigt, som redan antytts, instrument (tangentinstrument) vara av Bach föreskrivet. Icke en not är tillfogad, utan slutfugan avbrytes precis på det ställe, där pennan föll ur handen på den på sitt dödsläger arbetande mästaren.

Denne Gräser, vars namn under Bachfesten var i vars mans mun, skulle förresten förtjäna ett eget kapitel. Född 1906 — fadern var läkare — utställde han i München vid 12 års ålder 150 målningar, som de stora tyska konsttidskrifterna ägnade en utförlig och gynnsam kritik. Senare studerade han musik under ledning av Karl Klingler. Som sextonårig upptäckte han »Die wahre Gestalt der Kunst der Fuge», och två år senare skrev han för Bachsällskapets årsbok (Bachjahrbuch 1924) en av alla Bachvänner mycket uppmärksamman analys över verket. Det största uppseende väckte han emellertid, då han 1926 hos Breitkopf u. Härtel utgav den vetenskapliga edition av »Die Kunst der Fuge», som sedermera lades till grund för verkets uruppförande i Leipzigs Thomaskirche under prof. Karl Straubes ledning och som även här, vid dess första framförande på en Bachfest, kom till användning. Men Gräsers saga blev kort. Den 13 juni i år gick han ur tiden, 21-årig, för egen hand. Ett fruktansvärt faktum, som icke kan nog beklagas. Men hans minne lever, och hans namn ställes vid sidan av Felix Mendelssohns, Matteuspensionens upptäckare.

Nu till utförandet av verket. Men först: Skulle detta av de allra flesta fullkomligt okända, av endast lärda, torra, på ett och samma tema och i en och samma tonart uppbyggda fugor bestående Bachverk kunna samla publik? Jag var i spänning av nyfikenhet, då jag denna gång anträdde min vandring till Stadthalle. Mina farhågor, att publiken äntligen skulle svika, visade sig vara ogrundade: en till sista plats fylld sal mötte även denna gång mina ögon. Men vilket sorl! Vad är det egentligen fråga om? Jo, överallt diskuteras »Die Kunst der Fuge», man och man emellan eller i grupper, alla med partitur, klaverutdrag eller en »Führer» i händerna. Så geht es los. Den berömda violakvartetten från München, med prof. Valentin Härtl som primarius, föredrar de fyra första fugorna under det stora auditoriets andlösa tystnad. Sedan höjer d:r Laugs taktpinnen, »Contrapunctus V», satt för stråkorkester och orgel, tager vid. Den ena fugan följer på den andra, man lyssnar och läser de lärda beteckningarna: »Canon alla Ottava, Canon alla Duodecima in Contrapunto alla Quinta» etc., läser och lyssnar. Efter två timmars musicerande har man nått slutfugan »a 4 soggetti», satt för stråkorkester, träblåsare, trumpeter, basuner och orgel. Mäktigt väller floden fram, ett *perpetuum mobile* i toner. Så med ens: det stannar av. De tystna, den ena stämman efter den andra. Finis musicæ! Mästaren har upphört att sjunga och spela »zu Gottes Ehre und zu Recreation des Gemüths». Pennan har fallit ur hans hand.

Det är dödstyst i salen. Någon reser sig. Andra följa exemplet. Ett ögonblick, och hela publiken står där med knäppta händer och sänkta huvuden. Orgeln intonerar Bachs svanesång, den orgelkoral, som mäs-

taren, när handen icke kunde mer och ögonen nekade att göra tjänst, dikterade för sin svärson Altnikol. Och i stilla andakt lyssnar församlingen till den bön, Johann Sebastian Bach i toner frambär, då han går att inför övermästaren avlägga räkenskap:

»Vor deinen Thron tret ich hiemit,
O Gott und dich demütig bitt!
Wend dein genädig Angesicht
Von mir betrübten Sünder nicht».

Den 16:de tyska Bachfesten är tillända. De som haft förmånen att deltaga i densamma, ha anammat Bachs evangelium innerligare och

uppriktigare än kanske någonsin tillföre. Bach har för dem blivit om möjligt ännu större och väldigare. En annan tonernas betvingare, Johannes Brahms, yttrade en gång: »Om all musik plötsligt skulle försvinna, alltså om av Beethovens, Schuberts och Schumanns verk in tet mera funnes till, så skulle visserligen detta smärta mig djupt, dock — otröstlig vore jag blott över förlusten av Johann Sebastian Bachs verk.» Ett överord, synes det. Och dock, ju mer man lyssnar till J. S. Bachs toner, ju mer man tränger in i hans verk, desto mer frestas man att helt instämma i detta kraftord.
David Åhlén.

Recensioner.

Från Svenska kyrkans Diakonistyrelses Bokförlag ha några nya musikallier utkommit, som tarva uppmärksamhet från denna Tidskrifts sida. I den prisbilliga serien av körkompositioner för blandad kör, för kyrkligt eller åtminstone religiöst bruk ha en del nya nummer utkommit. Vi anteckna bland dessa några för denna Tidskrifts läsare bekanta körsaker: Bruckners: Vaka, kristen, kom att smaka; Brahms: Fader allsmäktig, all kärleks källa; nattvardspsalmen: Kom, o Jesu, väck mitt sinne, arrangerad av Otto Olsson, vilka tidigare utgivits som musikbilaga till denna Tidskrift. Av äldre från Hymnarium och Musica sacra väl kända hymner ha några klassiska tonsättare utvalts: Bachs arrangemang av Selneckers mel. till psalm 429: Jag kan ej rätt dig lova (tidigare brukad till nyårstexten: Nu kommen när och fjärran); Isaacs utomordentliga sättning till Innsbrucks-visan, här anpassad till texten i psalm 90 (fråga är väl, om det ej varit förmånligare att bruka någon av aftonpsalmernas text: 433 eller 442, detta både av rent praktiska skäl: köerna ha ett rätt stort antal passionshymner men få allmänna aftonhymner, men ock av andra skäl: melodien är på ett särskilt sätt sammanvuxen med den Gerhardttska aftonpsalmen); av Praetorius har upptagits julhymnen: Nu fröjde sig var kristen själ (föret publicerad i Musica sacra under texten: Gläd dig, du helga kristenhet). De nu le-

vande svenska kompositörerna representeras av J. Morén med: Se, vi gå upp till Jerusalem, av Otto Olsson med nattvardshymnen: Låt mig få bliva städs i dig, Himmelfärdsdagens psalm: Allt fullkomnat är, o Jesu, samt tacksägelsedagens: Lovsungen Herren, som i det höga. De yngre företrädas av Harald Cederwall med en beaktansvärd passions- och nattvardsmottett: O Guds lamm, och Tore Torlind med: Min högsta skatt, o Jesu kär.

Daniel Olson, tidigare bekant för denna Tidskrifts läsare genom sin körkomposition till den kristliga dagvisans ord (förra årgångens decembernummer) och genom en väl genomförd passionshymn: Du stilla grav, har samlat och utgivit ett tiotal *Körsånger för kyrkodrets högtider, komponerade för blandad kör*. I denna samling, som kan erhållas direkt från kompositören (adress: Ekeby, Strålsnäs) återfinner man med glädje de förut bekanta, vid sidan av nykomponerade. Olson håller sig gärna till psalmboken. Ur denna har han så gott som uteslutande hämtat sina texter. I ett par fall har han också prövat på att arrangera själva koralmelodien. Intressantast och mest lyckad av dessa senare synes mig hans sättning av psalm 21. En stilla försynthet och värdighet kommer till tals i hans hymner.

Kyrklig sång för ungdom i församling, skola och hem, utgiven genom Svenska

Kyrkans Diakonistyreelse och på dess förslag, har utkommit i en ny, omarbetad upplaga. En revision av den förutvarande upplagan nödvändiggjordes, då åtskilliga av dess sånger upptogs i Nya psalmernas tillägg till gamla psalmboken. Det nya har i viss utsträckning hämtats från den gamla pietismens och väckelsens andliga sångskatt. Men också den yngre diktningen inom och utom kyrkan har fått komma fram. Flertalet religiösa riktningar torde alltså vara företrädda. Urvalet är, synes det mig, därvid otvivelaktigt mycket skickligt gjort, vilket dock icke hindrar, att helhetsintrycket icke är en sångbok av bestämd karaktär och färg utan en antologi, såsom sådan otvivelaktigt ytterst intressant. Vad musiken beträffar, är det mesta bekant från den tidigare upplagan. De nyinförda sångerna ha emellertid delvis också krävt nya melodier, dels ur äldre källor, dels nykomponerade. Också här äro alla slag av kompositörer och riktningar företrädda, från Orlando Gibbons ända till Lewi Petrus, den senare som bekant en av pingströrelsens ledare. Ett och annat nyframdraget gammalt *gott* gods antecknar man sig till minnes; inför åtskilligt känner man undran och tvekan: är detta värt mödan av det arbete, som det kommer att kosta att göra det levande bland vår tids ungdom? Till förtjänsterna i musikbilagan bör tacksamt räknas, att åtskilligt gott material från Danmarks koral-samlingar framdragits. I somliga fall vill det alldeles bestämt synas, som om den musikaliske redaktören icke tillbörligt gjort bruk av vad som finnes att ta. Ett par exempel: till Gerhards psalm: *Gib dich zu frieden und sei stille*, översatt: *Var ej orolig men förnöjder*, har under n:r 150 upptagits en från okänd källa härstammande melodi ur samlingen: *Från fädernas tid*. I Schemellis sångbok finnas som bekant tvenne melodier till denna sång, båda i harmoniseringar av Bach. Av dessa synes anmälaren den från 1679 härstammande melodien betydligt överlägsen den i Kyrklig sång anförda. Den av Bach komponerade melodien kan möjligen anses alltför litet församlingsmässig. I ännu högre grad gäller, vad här sagts, om N:r 176: *Hos kristna städs glänser det invärtes livet*. Den av Bach harmoniserade, i Frey-lingshausens *Gesangbuch* förekommande melodien är en verklig pärla bland andliga sånger, vilket knappast kan sägas om den i Kyrklig sång citerade svenska folkmelodien.

Den harmoniska dräkten, i vilken sångerna framträda, är skäligen brokig. Koralmelodierna införas i koralbokens sättningar. De från andra sångsamlingar lå-

nade melodierna tyckas ha fått föra den harmoniska klädnad, de ägde däri, oförändrad med sig. Detta måste i många fall djupt beklagas. Det borde vara Diakonistyrelsen angeläget att icke sätta i den svenska, kyrkliga ungdomens händer så tarvliga ting i fråga om harmoniseringen som den till Lewi Petrus' originalkomposition: *Löftena kunna ej svika* (N:r 151.) Det är typisk — »skomakarebas», jag ber om ursäkt för termen, den är i högsta måtto förnärmande för det hedervärda skomakarfacket.

Tillägget av fosterländska och lyriska sånger har utökats bl. a. med några intressanta och roliga gamla folkvisor.

*
*
*

För ledarna av de mera försigkomna kyrkokörer, som längta efter att ta itu med några större ting, är jag lika glad som angelägen att påpeka en av den tyska evangeliska Kyrkosångsföreningen utgiven samling under titeln: *Chorgesänge alter protestantischer Meister* (Verlag C. Bertelsmann, Gütersloh). Såsom utgivare av denna serie stå professorerna Arnold Mendelssohn och Otto Richter. Serien, vars utgivande pågår, omfattar t. v. ett tiotal nummer. Först i serien förekommer Bachs sättning till *Nun lob, mein Seel, den Herren* ur Kantat N:r 28, av Morén upptagen i Hymnarium II till orden: *Dig skall ditt Sion sjunga*. Körsatsen föreligger här emellertid för fyrstämmig kör med orkester och orgel. Alla orkester- och körstämmor finnas separat utgivna till detta liksom de följande numren. Av Heinrich Schütz presenteras den utomordentligt vackra och lätt utförda »kantaten» *Jesu dulcis memoria* — jfr. sv. psb. 157 — för fyra solöröster, två fioler och orgel, samt ur hans »musikalische Exequien»: *Simeons lovsång* samt ytterligare hans *julsång*: *Heute ist Christus der Herr geboren*, för trestämmig goss- eller kvinnokör, soli och orgel. I samma häfte som den sistnämnda förekommer jämväl Praetorius: *Nun singet und seid froh*, likaledes för kvinnoröster. Jämte de nu nämnda kompositörerna förekomma ock verk av Schein — för påsken, uppbyggd på temat: *Christ lag in Todesbanden* — av Jak. Gallus — en ståtlig åttastämmig dubbelkör —, Franck, Vopelius, Scheidt, Joh. Eccard: tre sånger för femstämmig kör till reformationsfesten (över de svenska psalmerna 124, 144 och 120). I fortsättningen utlovas bl. a. motetter för maskör av Hassler. Priset är hyggligt: partitur (klaverutdrag) för Mark I: 80—3: —, körstämmor för 15 à 25 pfg., orkesterstämmor 30 pfg.

Från samma förlag har likaledes på det tyska Kyrkosångsförbundets initiativ Arnold Mendelssohn utgivit några lätta koral-kantater under gemensam titel: *Leichte Choralkantaten zu Liedern Paul Gerhardts*. Dessa äro i regel avsedda för ganska begränsade resurser. De kräva unison damkör, barnkör och tre- eller fyrstämmig blandad kör, fioler och orgel samt möjligen flöjter. Jag ville verkligen gärna önska, att våra nybörjare ibland kyrk-körerna finge den första av dessa kantater i händerna. Orden äro hämtade ur den Gerhardttska trosfriska psalmen över

Rom. 8, som J. A. Eklund kongenialt tolkat i Nya psalmerna n:r 595. Till denna koral har Mendelssohn komponerat en melodlodi av stor innerlighet och skönhet, som han sedan låter de olika stämmorna framföra solo och tillsammans. Av de båda andra hittills utkomna kantaterna är *Du meine Seele*, singe den mest krävande ehuru ingalunda svår. Arnold Mendelssohn hör avgjort till de nu levande kompositörer inom det kyrkomusikaliska området, som det är en glädje att lära känna och en förnöjelse att sjunga.

A. Adell.

Meddelanden.

50 år fyllde den 14 oktober musikdirektören O. H. Söderlund, Arvika.

Musikbilagan i septemhernumret, H. Alberts: *Jag är, o Herre, i din makt*, för femstämmig blandad kör, finnes såsom tidigare meddelats tillgänglig i bokhandeln till ett pris av 20 öre per exemplar, samt vid direkt rekvisition från Gleerups förlag.

Äldre årgångar av Tidskriften kunna rekvireras direkt från Gleerups förlag. Pris 2: 25 per årgång.

Kantorsval. Till kantorer vid förenade tjänster ha valts: i Kall H. Orrell, Bodum; i Kastlösa A. Thorbert, S. Rörum; i Ram-sjö G. Simonsson, Nässjö; i Gåsinge N. Kindblad, Stjärnhov; i Nävelsjö H. Karlsson, Stenberg; i Rätan A. Andersson, Bod-sjö; i Svärdsjö A. Björklund, därstädes.

Utmärkelse. Kungl. Maj:t har den 9 nov. tilldelat överläraren, kantor *Anders Fredrik Almström* i Sveg medalj i guld av femte storleken med inskrift: »För medborgerlig förtjänst».

Stöd Tidskrift för Kyrkomusik!

Under de tre år, som denna Tidskrift för Kyrkomusik utkommit, har det varit Redaktionen en mycket stor, av densamma högt uppskattad förmån, att den från vitt skilda håll skriftligen och muntligen fått mottaga erkännssamma uttalanden om Tidskriften. Dessa uttalanden göra det angeläget för Red. att redan i detta nummer lämna meddelandet om att Tidskriftens existens är allvarligt hotad, då prenumerantantalet ej blivit så stort, som beräknats, och då statsbidrag på grund av de av Riksdagen anslagna medlens otillräcklighet ej kunnat erhållas, trots livliga tillstyrkanden från olika myndigheter. Tidskriftens utgivande har därför varit förenat med stora förluster, så dryga, att Tidskriften icke kan komma att utgivas under nästa år, utan att nödiga ekonomiska garantier kunna ställas till Redaktionen förfogande. Red. vågar därför värdsamt hänvända sig till Tidskriftens läsare med en anhållan, att de av dem, som kunna och vilja medverka till möjliggörande av Tidskriftens fortsatta utgivande, genom ekonomiskt understöd utöver prenumerationsavgiften eller genom att utlova medverkan att värva prenumeranter, ville omgående meddela sig med undertecknad.

Stjärnorp den 7 november 1928.

ARTHUR ADELL.

Värdelös är varje orgel

som ej har god och konstnärligt utförd intonation, ej har en tekniskt fulländad och hållbar konstruktion och ej en för lokalen lämpad intonation.

Frågan om en verkligt god orgel

för en kyrka är ingalunda lättlost. Vänd Eder därför med förtroende till oss, och våra sakkunnigas mångåriga erfarenhet ställes till Eder tjänst.

Förvissa Eder

om vår tillverknings särställning ifråga om hög kvalitét och konstnärlig fulländning, genom att låta sakkunnigt ombud pröva våra senast byggda orglar.

Våra kostnadsförslag äro alltid de billigaste, då behörig hänsyn tages till kvaliteten.

ÅKERMAN & LUNDS NYA ORGELFABRIKS AKTIEBOLAG

Kungl. Hovleverantör.

Tel. Fabriken: Sundbyberg 26. Dir. bostad: Råsunda 549.

Ledigförklarade kyrkomusikertjänster.

A) Enbart kyrkliga tjänster:

Klockare-, kantor- och organistbefattn. i *Hyby* förs., Malm. län, sökes senast 17 dec. (adr. Klågerup). Endast för manlig sökande. Lön: avkomst av klockarebostället, 15 tunnld, samt 1,200 kr. kontant; den valde är skyldig betala å klockarebostället påförd byggnadsskyldighet, c:a 3,000 kr.

Klockare-, organist- och kantorsbefattningen i *Fosie* och *Lockarps* församlingar, Malm. l., sökes före 5 jan. 1929 (adr. Fosieby). Endast för manliga sökande. Lön: 1,600 kr. jämte 300 kr. såsom ledare av kyrkokör samt avk. av 2¹/₂ tunnld kyrkojord.

B) Förenade med folkskolläraretjänst:

I *Altuna* (Frösunda skola), Västm. l., sökes 3:e försl.-rummet senast 29 nov. Skolform B 1; slöjd. Klock.- o. org.-lön 550 kr.

I *Över-Järna*, Stockh. l., sökes före 11 dec. (adr. Järna). Skolform B 1. Org.-o. kantorslön 720 kr.; klock.-lön: avk. av klockarjorden (f. n. omkr. 180 kr).

I *Valstad*, Skarab. l., sökes före 12 dec. (adr. Folkabo). Skolform B 2; slöjd, forts.-skola (ev. jordbruksbet.). Klock.-lön 300 kr. Tjänstgöring varannan predikodag.

I *Agunnaryd*, Kronob. l., sökes före 13 dec. (endast för manlig sökande). Skolform B 2; slöjd. Org.- o. kantorslön 200 kr.; klock.-lön: boställe ¹/₄ mant. Klockaregården (föder 8 nötkreatur samt dragare; bostad 6 rum och kök). Prov fordras.

I *Hogdal* (Amaliebergs skola), Gbgs o. Bohus l., sökes före 13 dec. (adr. Hogdal, Strömstad). Skolform B 2. Klock.- o. org.-lön 600 kr.

I *Ale-Skövde*, Älvsb. l., sökes före 14 dec. (adr. Nygård). Klock.-, org.- o. kyrkosångarelön 500 kr.

I *Kungshamn* (Gravarnes skola), Gbgs o. Bohus l., sökes före 14 dec. Skolform A. Klock.- o. org.-lön 750 kr.

I *Hjärtum*, Gbgs o. Bohus l., sökes före 14 dec. Klock.- o. org.-lön 700 kr.

I *N. Härene*, Skarab. l., sökes före 19 dec. (adr. Bronäs). Endast för manliga sökande. Skolform C 1; forts.-skola. Klock.-lön 700 kr.

PÅ C. W. K. GLEERUPS FÖRLAG HAR UTKOMMIT:

PRELUDIER vid gudstjänsten. Pris 2 kr.

SMÅ KORALPRELUDIER för gudstjänsten. Pris 2 kr.

TRESTÄMMIGA MOTETTER (Lunds Domkyrkas Körsånger 1—5). Pris 1 kr.

1. Kom, Guds dyra gåva!
2. Vid min Jesu sida.
3. Väktare av himlens bud.
4. Hjorten häftigt längtar.
5. Lovom Herran!

HÖGTIDSKÖRER (Lunds Domkyrkas Körsånger 6—10).
Pris 1 kr.

6. Hosanna.
7. Ära.
8. Det är en ros utsprungen.
9. Ditt huvud, Jesu, böjes.
10. Vid Reformationsfest.

TRE- OCH FYRSTÄMMIGA MOTETTER (Lunds Domkyrkas Körsånger 11—14). Pris 1 kr.

11. Mitt hjärta, Jesu, denna dag.
12. Du tålig var.
13. Lovpsalm.
14. Kristus är uppstånden.

ANDLIGA KÖRSÅNGER för hemmet. Pris 1 kr.

1. Upp, psaltare och harpa!
2. Din klara sol går åter opp.
3. Livets färd.
4. Hur länge.
5. O Gud, till dig jag flyr.

UNGDOMSKÖRER för högre allmänna läroverk. Pris 1 kr.

1. Vår svenska fana.
2. Till Norden.
3. Sångarglädje.
4. Friheten.
5. Engelbrektsmarschen.

TJUGOTRE BARNVISOR för svenska skolor och hem
av *J. Nyvall*. Pris 50 öre.

TIDSKRIFT FÖR KYRKOMUSIK OCH SVENSKT GUDSTJÄNSTLIV. Årgångarna 1926 och 1927 kunna erhållas vid direkt rekvisition från förlaget till ett nedsett pris av kr. 2:25 för vardera årgången.

JAG ÄR, O HERRE, I DIN MAKT för femstämmig blandad kör av *Heinrich Albert*. Pris 20 öre. Rabatt vid direkt rekvisition från förlaget.